

Kruno Prijatelj

SLIKA FRANCESCA POTENZE U SAMOSTANU SV. FRANE U SPLITU

U biblioteci samostana franjevacu konventualaca sv. Franje u Splitu nalazi se oltarna pala koja prikazuje svečevu stigmatizaciju. Platnom dominira poklekli lik sv. Franje u ekstazi raširenih dlanova na koje svjetlosnim zrakama silaze stigmatе s prikaze višekrilog serafina sa središnjim likom raspetoga Krista okružene anđelima i anđeoskim glavicama. Prizor se zbiva u prostranom krajoliku kojim s lijeve strane dominira veliko stablo bujne krošnje, a u daljini se naziru utvrda, raslinje i razigrani brežuljci. Do sveca položeni su lubanja i raspelo, a u njegovoj blizini sjedi sa kukuljicom na glavi i čita svečev pratilac fra Leon. Dominantna je gama slike ostvarena odnosima smeđih, kestenjastih, maslinastih i zelenkastih nijansa. Na donjem desnom uglu je čitljiv autorov potpis:

Franc. Potenza

Po tradiciji se ova pala, koja odaje spoj klasicističkih crta i kasno-baroknih reminiscencija i čijoj se izvedbi ne mogu osporiti stanovita zanatska vještina i prilično dobre pojedinosti (glava sveca, obrada ruku i nogu, lik fra Leona, neki detalji pejzaža osobito u prvom planu i u pozadini), nalazila na glavnom oltaru crkve do njene obnove u drugoj polovici prošlog stoljeća.

Donoseći, koliko nam je poznato, po prvi put reprodukciju ove pale autora o kome nismo uspjeli doznati porijeklo ni životni put, želimo upozoriti da se četiri njegova djela nastala u prvoj četvrtini 19. stoljeća nalaze diljem Boke Kotorske.

U crkvi sv. Stasija u Dobroti nalazi se njegova pala »Poklon mudraca« sa signaturom:

Franc^{sc} Potenza

A. D. 1803

Na ovoj je slici središnji lik Bogorodica koja ponosno sjedi držeći u krilu na peleni Dijete. Uz nju je poklekli starački lik sv. Josipa. S lijeve strane su mudraci odjeveni u pseudoorijentalne raskošne odjeće s daro-

*Francesco Potenza, Stigmatizacija sv. Frane, Split, samostan sv. Frane
(Fototeka JAZU)*

vima i u pratnji sluga i deve, a iza sv. Josipa je lik sv. Andrije s križem u obliku slova X očito po zahtjevu naručitelja slike kapetana i rodoljuba Andrije Tripkovića (1763—1843). Iza ove prilično vješto grupirane heterogene skupine je ruševina u kojoj se smjestila sv. Obitelj, a u pozadini nazire na krajolik koji pomalo naliči na onaj na splitskoj pali. Na isti način na splitsku sliku slič i karakteristični spoj klasicističkih crta (osobito uočljiv u Mariji i malom Isusu) i baroknih odjeka (koji se naročito mogu naslutiti u pozama grupe triju kraljeva).

Druga Potenzina pala u Boki je 15 godina kasnija i nalazi se u crkvi sv. Antuna u Tivtu. Na njoj dominiraju uspravni likovi sv. Petra s ključem i sv. Pavla s Knjigom i mačem. Na gornjem dijelu prikazano je Srce Isusovo okruženo vijencem anđela i anđeoskih glavica. Na desnom donjem uglu je signatura:

Francesco Potenza Fece

A. D. 1818

U salonu palače Florio (danas Luković, jer je sadašnjem vlasniku Mariju Lukoviću tetka iz obitelji Luković bila udata za admirala Marka Eugena Florija, a kako taj nije imao djece, ostavio je iza smrti 1906. godine imovinu rodbini) u Prčanju, sazidane u 18. stoljeću, nalaze se u salonu uređenom oko godine 1800. u empire — stilu dva velika Potenzina platna. Slike su starozavjetne tematike i prikazuju »Jeftu koji susreće kćerku« i »Jeftu koji ispunja zavjet«.

Na prvoj je prikazan susret oca i kćerke koja ide raširenih ruku prema ocu praćena povorkom ljudi koji uz pjesmu i svirku u pratnji truba i bubnjeva pozdravljajući biblijskog suca pobjednika. U pozadini su prikazani u večernjem ugođaju Jeftin dvor i stablo velike krošnje.

Drugi je prizor tragični epilog. U sredini sjedi blijeda Jeftina kćerka žalosna lica pred kojom kleči djevojka koja joj na zdjeli prinosi ljiljane. Nad njom je Jefta u vojničkom ruhu u molitvenom stavu. Desnom stranom dominira svećenik koji ga podsjeća na zakletvu i poklekla zaplakana žena. S lijeve su trubači sa zmijolikim trubama, a u pozadini se naslućuje hram. Slika je potpisana:

Frances. Potenza.

Obje ove slike detaljno je opisao don Niko Luković uz reprodukciju prve i citate iz Starog zavjeta koji se odnose na ove prizore (Prčanj, Kotor 1937, str. 39, 364—368). Isti Luković naglašava kako platna odaju duh i atmosferu neoklasike i kako »ovaj umjetnik podražava neoklasičnog slikara Davida« napominjući kako je Potenza radio u Boki Kotorskoj krajem 18. i početkom 19. stoljeća. Želio bih s tim u vezi napomenuti da su ova dva platna zaista izrazitije i čišće klasicistička od oltarskih pala i da je još živa tradicija da je ovaj umjetnik živio neko vrijeme u Boki i navodno tu dobio i dijete. S obzirom na težinu zadatka i kompleksnost kompozicija (da li rađenih po nekim bakrorezima?), slike pokazuju u nekim pojedinostima nešto više tvrdoće, ali uporedo autor odaje bolje shvaćanje klasicističkog duha.

Umjetnost u Dalmaciji krajem 18. i početkom 19. st. izrazito je skromna osim u Dubrovniku, gdje se javljaju likovi trojice neoklasičnih

*Francesco Potenza, Poklon mudraca, Dobrota, crkva sv. Stasija, foto:
Ž. Bačić*

slikara i rimskih učenika: dvojice lokalnih tj. rano preminulog Petra Katušića (1767—1788) i Rafa Martinija (1771—1846) i Sicilijanca Carmela Reggia iz Palerma (?—1819) koji je djelovao u Dubrovniku kroz prva dva decenija Ottocenta. U ostalim gradovima imamo u to vrijeme samo sporadične pojave klasicističkih portreta i po koje oltarne slike rađenih u Italiji, naročito u Veneciji. Pojava Potenzinih slika ispunja, stoga, naročito za bokeljski teritorij, gdje djeluje i lokalni slikar i pomorac Marko Radoničić (1785—1824), a djelomično i za Split, tu prazninu.

Bez obzira na to je li sam Francesco Potenza osobno djelovao u Boki, a to je prilično vjerojatno, ili su mu slike mogle biti naručivane iz Italije, ovaj je malo poznati umjetnik povezan s gradovima naše obale većim brojem radova i zaslužuje tragati za detaljnijim podacima o njegovoj личности, djelu i vezi s našim krajevima. Neka objelodanjanje splitske slike i ovi izneseni podaci budu podstrek za nova nastojanja u tom smislu.